

μήθη τὸν αἰώνιον ὕπνον· τὴν μετέφερον εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον καὶ ταχέως ἠτοίμασαν τὴν κλίνην τῆς, ὅπως δεχθῆ ἄρρωστον, ἧς τὸ πρόσωπον σχεδὸν ἤδη κατεστράφη.

Μὴ ὑποθέσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἐδεινοποίησα τὰ πράγματα, ἀπεναντίας ἐμετρίασα αὐτά, ἀποφυγὼν νὰ περιγράψω ὅσα εἶδον. Ὑπάρχουσι μορφαί, ἃς δὲν ἀπεκάλυψα· πληγαί, ὧν ἔκουσιως ἀπέστρεψα τοὺς ὀφθαλμούς. Ἀδύνατον νὰ φαντασθῆ τις πόσον αἱ γυναῖκες αὐταὶ πάσχουσιν ἐκ τῶν ἀνιάτων ἐκείνων νοσημάτων. Ὅπισθεν τῶν λευκῶν παραπετασμάτων, ἀκούονται οἰμωγαὶ ὑπόκοφοι. Ἐνίοτε τὴν νύκτα, κραυγὴ τις διακόπτει τὴν σιγὴν τοῦ ὑπνωτηρίου· τὸ ἄγριον θηρίον δάκνει μίαν τῶν ἀρρώστων καὶ ἀποσπᾷ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ὕπνου. Αἱ κυραὶ τοῦ Γολγοθᾶ μένουσιν ἐγγύς, οὐδ' ἔχουσιν ἀνάγκην δευτέρας προσκλήσεως, ὅπως παράσχωσι τὴν συνδρομὴν τῶν. Γινώσκουσι δέ, ὡς τινες πολυτερεῖοι ἰατροί, νὰ δίδωσι καταλλήλως τὴν ὑδροχλωρικὴν μορφίνην καὶ ἔμαθον ἐπίσης τὴν τέχνην τῶν ὑποδορίων ἐνέσεων. Εἰς τὰ ἀνιάτα ταῦτα νοσήματα, τὰ ὅποια δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς τινα τῆς φύσεως ἀποπλάνησιν, ὁ ἰατρὸς ὀφείλει νὰ ἐπιδεικνύῃ μεγίστην συμπάθειαν· ἢ τῶν λόγων φιλοφροσύνη ἀνακουφίζει ἐκείνους, οὓς δὲν δύναται νὰ θεραπεύσῃσι τὰ φάρμακα. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τὰς νοσοῦσας μᾶλλον ἢ ἐπὶ τὴν νόσον, ἐπιδαψιλεύων αὐταῖς πᾶσαν παραμυθίαν καὶ περιθαλψίν καὶ ἐμψύχωσιν. Αἱ κυραὶ τοῦ Γολγοθᾶ γινώσκουσαι τοῦτο, ἡσυχάζουσι τὰς ἀλγούσας καὶ ἀποκοιμίζουσιν αὐτάς διὰ λόγων παραμυθητικῶν, κατευνάζουσι τὰς ἀνασχετούσας ἐπὶ τῷ μεγέθει τῶν ἰδίων ἀλγηδόνων καὶ γονυπετοῦσαι παρὰ τὰς κλινὰς, προσεύχονται καὶ ἐπαναφέρουσιν οὕτω τὴν ἐλπίδα εἰς τὰς μᾶλλον ἀπεγνωσμένας ψυχάς.

(Ἐπεται τὸ τέλος.)

ΕΛΙΖΑ Σ. ΣΟΥΤΣΟΥ

BIBΛΙΑΚΑ

Ἡ τυπογραφία, κατὰ τινα Ἰταλὸν φιλόβιβλον, εἶναι ἀρχαιότερα παρ' ὅσον κοινῶς πιστεύεται, διότι πολὺ πρὸ τοῦ Γουτεμβέργ ἐτυπώθη διὰ κινήτων τυπογραφικῶν χαρακτήρων βιβλίον ἐπιγραφόμενον «*Speculum humanae salvationis*», οὗτινος ἀντίτυπον εὑρίσκεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ κ. Βερνάρδ, συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τῆς τυπογραφίας, ἀναφέρει ὅτι τὸ εἰρημένον *Speculum* ἐτυπώθη πολὺ πρὸ τοῦ 1461 ἐν Ὀλλανδίᾳ ἐν μέρει μὲν διὰ ξυλίνων, καὶ ἐν μέρει διὰ κινήτων χαρακτήρων, καὶ ὅτι εἶναι ἀρχαιότερον τῶν ὑπὸ τοῦ Λαυρεντίου Κόστερ καὶ Γουτεμβεργίου ἐκτυπωθέν-

των βιβλίων. Ἄλλως δὲ οἱ Ἰταλοὶ ἐπιμένουσιν ὅτι πολὺ πρὸ ἐκείνων ἡ τυπογραφικὴ τέχνη εἶχεν ἀνακαλυφθῆ ὑπὸ τοῦ Παμφίλου Καστάλδῃ εἰς Φέλτρε.

Τὰ παλαιότυπα, ἧτοι τὰ πρὸ τοῦ 1500 ἐκτυπωθέντα βιβλία ὀνομάζονται *incunabula*, (γαλλ. *incunables*, γερμ. *Inkunabel*), διὰ λέξεως λατινικῆς σημαίνουσης τὰ σπάργανα καὶ μεγίστην ἀποδίδουσιν αὐτοῖς ἀξίαν οἱ φιλόβιβλοι. Τὸ σπανιώτατον, κατὰ τοὺς Ἰταλοὺς, βιβλίον εἶναι τὸ *Monte Santo di Dio* ὑπὸ Ἀντωνίου τοῦ ἐκ Σιένης ἐκτυπωθὲν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1477, τὸ ὅποιον εἶναι τὸ πρῶτον μὲ εἰκόνας Ἰταλικὸν βιβλίον. Τούτου ἐν καὶ μόνον ἀντίτυπον εὑρίσκεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Τουρίνου.

Μεταξὺ τῶν σπανίων τούτων βιβλίων εἰσὶ καὶ δεκαεξὶ Ἑλληνικά, ὧν τὰ πλεῖστα ἀρχαῖοι συγγραφεῖς μετὰ Λατινικῶν σημειώσεων.

Πρῶτον βιβλίον Ἑλληνικὸν εἶναι, ὡς γνωστόν, ἡ *Γραμματικὴ Κωσταρτίου* τοῦ Λασκάρειος τυπωθεῖσα τῷ 1476 ἐν Μιλάνῳ παρὰ Δημητρίου τοῦ Κρητῶς (τοῦ καὶ Δαμιλᾶ ἢ Μεδιολανέως ἐπονομαζομένου). Ταύτης ἀντίτυπον ἐπωλήθη τῷ 1850 ἐν Παρίσις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ βιβλιογράφου Brunet ἀντὶ φράγκων 1200. Καὶ νῦν δέ, ὡς σημειοῦται ὁ Λεγρᾶνδ, τὰ σπανιώτατα ἀντίτυπα αὐτοῦ πωλοῦνται εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν, ἀπὸ 1000 μέχρι 1200 φράγκων.

Μετὰ τὴν γραμματικὴν τοῦ Λασκάρειος ἐτυπώθησαν ἐν Βενετίᾳ ἐν ἔτει 1484 τὰ *Ἐρωτήματα* τοῦ Χρυσολωρᾶ, ἡ ὑπὸ Λαονίκου τοῦ Κρητῶς ἔκδοσις τῆς Ὀμήρου *Βατραχομομαχίας* (1486) καὶ ἡ τῷ αὐτῷ ἔτει γενομένη δευτέρα ἔκδοσις τοῦ Ψαλτηρίου ὑπὸ Γεωργίου Ἀλεξάνδρου τοῦ Κρητῶς. Ἡ πρώτη ἔκδοσις τοῦ ψαλτηρίου ἐγένετο ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1481 ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Ἰωάννου τοῦ Πλακεντίου.

Ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἐκτὸς τῆς Ἐπτανήσου ἐκδοθέντων βιβλίων ὑποθέτω ὅτι τὸ πρῶτον εἶναι βιβλιάριον, ἐκ 37 σελίδων, εἰς μικρὸν ὄγδον σχῆμα, οὗτινος ἀντίτυπον εὑρίσκεται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς, ἔχον τὴν ἐπιμένην ἐπιγραφὴν ἐν τῇ προμετωπίδι:

Προσωρινὸν πολιτεῦμα τῆς Ἑλλάδος ἐν Κορίνθῳ αὐακθ'. Α'. ἔτος τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐν τῇ Ἐθνικῇ τυπογραφίᾳ. Τὰ δὲ πρῶτα ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ μου πατρίδι Σύρῳ τυπωθέντα βιβλία εἶναι τὰ ἑξῆς·

Διδασκαλία περὶ τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ σπονδαίου μεταφρασθεῖσαι ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Ἀρόσου Μανσόλα καὶ ἀφιερωθεῖσαι τῷ ἀειμνήστῳ Ἀσιγγί τῷ Βρετανῷ. Ἐν Ἐρμουπόλει, 1829; εἰς 120ν σελ. 80 καὶ «*Φαῖδρα, τραγωδία ὑπὸ Ρακίτου μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ**** [Δ. Μουρούζη]. Ἐν Σύρῳ 1829.

Ἄμφότερα τὰ βιβλία ταῦτα ἐτυπώθησαν ἐν τῷ τυπογραφείῳ ὅπερ ὁ Σάμιος Γαρουφαλῆς εἶχε μὲν συστήσῃ ἐν Σάμῳ τῷ 1819, δι' ἔλλειψιν δ' ἐργασίων μετέφερε τῷ 1828 εἰς Σύρον, ὁπότεν πάλιν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1831 ἕνεκα τῶν Κυβερνητικῶν καταδιώξεων μετεκομίσθη εἰς Σάμον ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Λεκάτη. Εἰς τὸ τυπογραφεῖον ἐκεῖνο κείμενον παρὰ τὰς φυλακὰς ἐν τινι ἰσογείῳ οἰκίσκῳ εἰργάζοντο οἱ ἀδελφοὶ Γαρουφαλῆ Σάμιοι, Θ. Ν. Γραβινὸς καὶ ὁ Συμεὼν Πελοποννήσιος, εἶτα δὲ οἱ Γεώργιος καὶ Δημοσθένης Μελισταγεῖς Μακεδόνες, ὁ Ν. Βαρότζης Ἀμφισσεύς, συστήσαντες κατόπιν ἴδια τυπογραφεῖα, ὧν τὸ τοῦ Μελισταγοῦς διετηρήθη μέχρις ἐσχάτων. Ἐν τῷ εἰρημένῳ τυπογραφείῳ ὑπῆρχε καὶ στοιχειοχυτήριον, οὗτινος τὰς μῆτρας κατεσκευάζε χρυσοχόος τις ἐκ Κυθωνίων Χατζῆς, οὗτινος οὐδὲ τὸ ὄνομα οὐδὲ τὸ ἐπώνυμον κατώρθωσα νὰ μάθω. Ὁ μακαρίτης Σταμάτιος Κρίνος, ὅστις μοὶ διεβίβασε τὴν περὶ στοιχειοχυτηρίου πληροφορίαν, μοὶ εἶπεν, ὅτι ἔχει που σημειωμένον τὸ ὄνομα τοῦ Χατζῆ τούτου.

Ἐν Ἑρμουπόλει Μάιος 1885.

A. K. X.

ΑΙ ΑΠΑΡΗΓΟΡΗΤΟΙ ΧΗΡΑΙ

Χῆραι ἀπαρηγόρητοι εὐρίσκονται μόνον ἐν Σινικῇ. Αὐτόθι ἡ γυνή, τῆς ὁποίας ὁ σύζυγος ἀποθνήσκει, δύναται βεβαίως νὰ ὑπανδρευθῇ ἐκ νέου, ἀλλ' ἡ καταδικάζουσα ἑαυτὴν εἰς αἰώνιον χηρείαν ἀπολαύει μεγίστων τιμῶν. Οὕτω τῷ 1876 ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἐφημερίδι τοῦ Πεκίρου αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, ἐπιτρέπον ν' ἀναρτηθῇ τιμητικὴ σάνις πρὸς μνήμην τῆς συζύγου Μανδαρίνου δηλητηριασθείσης ὅτε ἐπληροφόρηθη τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της.

Ἐπάρχουσι μάλιστα ἐν τῷ Οὐρανίῳ Κράτει χῆραι θεωροῦσαι καθήκον αὐτῶν νὰ μὴ ἐπιζήσωσι τοῦ συζύγου των. Οὕτω ὁ κ. Παῦλος Λεφέβρ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ *Οἱ Κιτρινοπορῶσσοι* ἀναφέρει ὅτι τῷ 1880 δύο χῆραι ἠτοκτόνησαν ἐνώπιον πολλῶν χηλιᾶδων θεατῶν. Ἐκ δὲ τῆς ἐφημερίδος τοῦ Χόγκ-Κόγκ ἐρανίζεται τὴν ἔκθεσιν μιᾶς τοιαύτης αὐτοκτονίας, συνταχθεῖσαν ὑπὸ μάρτυρος αὐτόπτου καὶ ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

Σινικὴ πομπὴ συνώδευε νέαν γυναῖκα φοροῦσαν κοκκινόχρουν καὶ χρυσοῦφαντον ἐνδυμασίαν, καὶ καθημένην ἐπὶ φορείου πολυτελῶς κεκοσμημένου. Μετέβαινε ν' ἀπαγχονισθῇ, καὶ προσεκάλεσε τὸ κοινὸν νὰ παρευρεθῇ εἰς τὸν ἀπαγχονισμόν της· ἔλαβε δὲ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου της, ὁ ὁποῖος τὴν ἀφῆκε ἄτεκνον.

Ἡ ἀγχόνη εἶχε στηθῇ εἰς ἀγρὸν κείμενον πα-

ρὰ τὸ χωρίον, εἰς τὸ ὁποῖον κατῴκει ἡ χήρα. Ὅταν ἡ πομπὴ ἔφθασε πρὸ τῆς ἀγχόνης, ἡ χήρα κατέβη τοῦ φορείου καὶ βοηθουμένη ὑφ' ἐνὸς ὑπηρετοῦ ἀνέβη ἐπὶ τοῦ ἱκριώματος. Ἐπ' αὐτοῦ ἦτο ἐστρωμένη τράπεζα μετὰ φαγητῶν. Ἡ χήρα ἐχαίρεισε τὸ πλῆθος, ἐκάθησε μετὰ τινῶν συγγενῶν της εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἔφαγε μὲ μεγάλην ὄρεξιν.

Μετὰ ταῦτα ἀνεβίβασαν ἐπὶ τῆς τραπέζης μικρὸν παιδίον, τὸ ὁποῖον ἐθώπευσε καὶ τὸ ἐκόσμησε μὲ τὸ περιλαίμιον τὸ ὁποῖον ἐφόρει ἡ ἴδια.

Εἶτα ἔλαβεν ὠραῖον κάνιστρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ὀρύζιον, χόρτα καὶ ἄνθη, καὶ διασκορπίζουσα ταῦτα ἐπὶ τῶν θεατῶν ἠύχαριστησεν αὐτοὺς, διότι τὴν ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των, καὶ ἐξήγησε τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἀπεφάσισε ν' αὐτοκτονήσῃ.

Μετὰ τοῦτο τρεῖς διὰ σάλπιγγος ἠγγέλθη ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμή τῆς αὐτοκτονίας, ἀλλ' ἐπῆλθεν ἀναβολὴ διότι παρετηρήθη ἡ ἀπουσία ἐνὸς ἀδελφοῦ της, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε τὴν γενναιότητα νὰ παρευρεθῇ εἰς τὸ θέαμα τοῦτο.

Ἡ ἀγχόνη εἶχε στηθῇ κατὰ τὸν ἀκλόουθον τρόπον. Ἐκατέρωθεν τοῦ ἱκριώματος δύο κάθετοι πάσσαλοι ὑπεβάσταζον ἰσχυρὸν ὀριζόντειον ἰνδοκάλαμον, ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ὁποίας ἐκρέματο ἐρυθρὸν σχοινίον ἀπολλῆγον εἰς θηλειάν· τὸ σχοινίον διήρχετο διὰ μικροῦ κρίκου, καλυπτομένου ὑπὸ ἐρυθροχρόου μεταξίνου μανδηλίου τοῦ ἱκριώματος ὑπερέκειτο σκέπη.

Ὁ ἀπουσιάζων ἀδελφὸς κατεπίεσθη νὰ παραστῇ, ἀφίκετο τέλος, ἡ δὲ χήρα ἀνέβη πάραυτα ἐπὶ μιᾶς ἑδρας εὐρισκομένης ὑπὸ τὴν θηλειάν. Ὅπως δὲ βεβαιωθῇ ὅτι τὰ πάντα ἦσαν καλῶς διευθετημένα ἔθηκεν ἀδιστακτικῶς τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἐντὸς τῆς θηλειᾶς, εἶτα τὴν ἐξήγαγε διὰ ν' ἀποχαιρετίσῃ διὰ τελευταίαν φορὰν τοὺς πλήρεις θαυμασμοῦ θεατὰς αὐτῆς. Ἀκολούθως τὴν ἠσπασθήσαν διὰ τελευταίαν φορὰν οἱ συγγενεῖς καὶ αἱ φίλαι της καὶ ἔριψε τὸ ἐρυθρόχρουν μανδήλιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της.

Ἐπρόκειτο ν' ἀφαιρεθῇ ἡ ἑδρα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἵστατο, ὅταν πολλοὶ ἐκ τοῦ πλῆθους ἐφώνηξαν ὅτι ἔλησμόνησε νὰ καταβιάσῃ τὸν κρίκον, ὁ ὁποῖος θὰ συνέσφιγγε τὸ σχοινίον περὶ τὸν τράχηλόν της. Ἡ χήρα ἠύχαριστησε τὸ πλῆθος μειδιῶσα, ἔθηκε τὸν κρίκον εἰς τὴν θέσιν του, εἶτα ζήτησασα διὰ νεύματος ν' ἀφαιρέσωσι τὴν καθέκλαν ἠωρήθη εἰς τὸ κενόν...

Μετ' ἀπαρδειγματίστου ἀταραξίας συνήνωσε τὰς χεῖρας αὐτῆς καὶ προτείνας αὐτὰς ἐξηκολούθει ἀποχαιρετοῦσα τοὺς θεατὰς κατὰ τὸν σινικὸν τρόπον ἄχρις οὗ οἱ σπασμοὶ τοῦ στραγγαλισμοῦ ἐχώρισαν τὰς χεῖρας αὐτῆς. Ἦτο νεκρά.